

Др Нина Планојевић, редовна професорка
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу

УДК: 614.6:338.46
DOI: 10.46793/XVIIIMajsko.323P

РЕГУЛАТИВА ПОГРЕБНИХ УСЛУГА ОПРЕМАЊА, ТРАНСПОРТА, ЧУВАЊА И УКОПА ПОСМРТНИХ ОСТАТАКА*

Резиме

Предмет ауторкиних анализа су прописи којима су у домаћем праву регулисане погребне услуге. У прва два дела рада ауторка утврђује надлежност за пружање погребних услуга и врши разграничење погребне делатности од сахрањивања. У наредном делу она се бави анализом регулативе радњи које претходе процедури сахрањивања, а то су утврђивање и пријављивање смрти одређеног лица. Преостала три дела рада ауторка посвећује разматрању начина на који су уређене радње које чине садржину погребних услуга и процедуре сахрањивања у ужем смислу речи, а то су: опремање посмртних остатака умрлог лица за сахрањивање, транспорт, чување, излагање и укуп покојника. У закључном делу рада ауторка даје вредносну оцену прописа којима су уређене погребне услуге, посебно указујући на оне, које би за убудуће требало кориговати.

Кључне речи: погребне услуге, утврђивање и пријављивање смрти, опремање и транспорт посмртних остатака, чување и излагање покојника, сахрањивање умрлих.

1. Увод

Сваког човека више пута током живота задеси смрт блиских особа, чију сахрану мора организовати. Свакоме је такође јасно да је смрт неминовност која ће се и њему догодити и да је неопходно за живота размислити о месту и начину на који желимо да будемо сахрањени – како бисмо најближима олакшали ситуацију када дође тај тренутак. Ипак, већина људи нерадо размишља о овим темама, услед чега је просечан човек углавном врло мало информисан о томе како је уређено пружање погребних услуга и шта може

---

* Рад је написан у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2022. годину који се финансира из средстава Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

очекивати када су му оне потребне¹. Имајући то у виду, као и чињеницу да се значајно повећала потражња за овом врстом услуга услед повећаног број смртних случајева изазваних пандемијом болести *covid-19*, прошле године смо у оквиру пројекта „XXI век – век услуга и услужног права“ започели анализу прописа о сахрањивању умрлих. Пошто се ради о обимној и детаљној регулативи, истраживању ове теме ће бити посвећено више чланака, а у првом од њих², који је објављен прошле године, обрадили смо три питања: - начела сахрањивања; - ко су субјекти који су дужни обезбедити сахрањивање; и - која својства мора имати место, на коме оно може бити обављено.

Предмет наших даљих истраживања у овом раду, а у оквиру теме о којој је реч, биће једно ново питање, које бисмо назвали процедуром сахрањивања, односно погребним услугама у најужем смислу речи. Ова тема обухвата неколико сегмената, а то су регулатива транспорта, чувања и опремања за укуп посмртних остатака преминуле особе, чија је смрт претходно утврђена и пријављена - па ће сваком од њих бити посвећен по један део нашег рада. У циљу увођења читаоца у ову материју, претходно ћемо навести прописе којима су погребне услуге уређене, утврдити надлежност за њихово пружање и извршити разграничење појмова погребне услуге и сахрањивање. Наш крајњи циљ је да на основу анализе регулативе наведених питања у закључном делу рада дамо вредносну оцену и критички осврт на решења о којима је реч и, евентуално, предложимо начин за кориговање уочених недостатака.

2. Регулатива погребне делатности

Регулативу сахрањивања посмртних остатака преминулих грађана и погребне делатности у нашем праву чини неколико прописа. То је најпре Закон о сахрањивању и гробљима³ (надаље: ЗСГ), који уређује основна и најважнија питања из ове области. Он предвиђа да су за уређивање осталих питања, као и даљу разраду законских норми надлежне општине, које ће то учинити прописима донетим у складу са законским начелима и другим правним актима, а у та питања свакако спада и пружање погребних услуга, које су предмет наших анализа⁴.

У складу са овим законом све општине и градови у Србији донеле су прописе о којима је реч, а у овом раду биће анализирана Одлука о сахрањивању

---

¹ Више о овој теми: Батавељић, Д., *Услуге без којих се не може – погребне услуге*, Зброник радова: Услуге и права корисника, Крагујевац, 2020, стр. 347 и др.

² Планојевић, Н., *Осврт на прописе о сахрањивању умрлих*, Зброник радова: XXI век - век услуга и Услужног права, књ. 12, Крагујевац, 2021, стр. 97-113.

³ Сл. гласник СРС, бр. 20/77, 24/85, 6/89; Сл. гласник РС, бр. 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005, 120/2012 - УС, 84/2013 - УС

⁴ Видети чл. 1 ЗСГ.

и гробљима града Крагујевца⁵ (надаље: Одлука града Крагујевца), којом је, између осталог⁶, уређена и погребна делатност. Поред тога, предузеће које управља гробљем својим правилником ближе уређује питања у вези самог сахрањивања, у складу са одредбама ове Одлуке, док Градско веће даје сагласност на тај правилник.⁷

Регулативу која је наведена употпуњује и Правилник о условима и начину поступања са посмртним остацима умрлог лица⁸ (надаље: Правилник), донет од стране министра здравља⁹, а којим су прописани услови и начин опремања, ископавања и преношења посмртних остатака умрлог лица и образац спроводнице¹⁰.

Да би погребне услуге могле бити пружене и покојник сахрањен, неопходно је претходно утврдити наступање његове смрти, а прописи о томе садржани су у Закону о здравственој заштити¹¹ (надаље: 333) и Закону о пресађивању људских органа¹² - чиме би била заокружена листа прописа којима су уређена питања која ће бити предмет анализа у нашем раду.

3. Појам и надлежност за пружање погребних услуга

За пружање погребних услуга надлежно је одговарајуће јавно комунално предузеће одређене општине или града¹³, а то је предузеће које обавља и комуналну делатност управљања гробљима и сахрањивања. Имајући у виду деликатност и природу погребних услуга, а првенствено чињеницу да је њихово вршење и у јавном интересу, мишљења смо да је надлежност за њихово обављање исправно поверена јавним комуналним предузећима о којима је реч.

Иако се у свакодневном говору термини сахрана и погреб користе као синоними, може се запазити да се у прописима који уређују ову материју прави разлика између сахрањивања и погребне делатности¹⁴. Сахрањивање заједно са управљањем гробљима представља засебну комуналну делатност, која обухвата: управљање и одржавање гробаља, пасивних гробаља, објеката и спомен-обележја који се налазе на њима; обезбеђивање, одржавање, давање у

---

⁵ Сл. лист града Крагујевца, бр. 18/2014; 9/2017.

⁶ Одлуком су уређени: услови и начин обављања комуналне делатности управљања гробљима, сахрањивање, погребна делатност, одређена су гробља на територији града, уређивање, одржавање и ред на њима, као и нека друга питања (видети чл. 1 Одлуке).

⁷ Видети чл. 12 Одлуке.

⁸ Сл. гласник РС 96/2016, 139/2020.

⁹ Правилник је донет на основу чл. 65 Закона о заштити становништва од заразних болести (Сл. гласник РС, бр. 15/16).

¹⁰ Видети чл. 1 Правилника.

¹¹ Сл. гласник РС, бр. 25/19.

¹² Сл. гласник РС, бр. 57/2018.

¹³ Видети чл. 5 Одлуке града Крагујевца.

¹⁴ Видети чл. 5 Одлуке града Крагујевца.

закуп уређених гробних места и наплату накнаде; покопавање и ексхумацију посмртних остатака; и кремирање и остављање пепела покојника. Сахрањивањем се очигледно сматрају последње две наведене радње, а појам сахрањивања је одређен и у ЗСГ¹⁵, где се оно дефинише као активност под којом се подразумева покопавање посмртних остатака умрлог или њихово спаљивање и остављање пепела на одређена места, као и друге радње које се у том циљу предузимају.

Погребна делатност је међутим дефинисана као засебна делатност, различита од комуналне делатности сахрањивања, и она обухвата¹⁶: преузимање и превоз посмртних остатака од места на коме се налази умрла особа до места одређеног посебним прописом; организацију сахране и испраћаја са прибављањем потребне документације; чување посмртних остатака у расхладном уређају; и припремање покојника за сахрањивање. Из наведеног се може закључити да је погребна делатност нешто што претходи комуналној делатности сахрањивања и да њену садржину чине радње чије је обављање предуслов за реализацију сахрањивања, независно од тога да ли ће оно бити у облику покопавања у земљу, тј. гробно место¹⁷ или у облику кремирања покојника, чији ће пепео бити смештен у урну¹⁸. То значи да у правном смислу речи погребне услуге и сахрањивање нису синоними нити се налазе у односу ширег и ужег појма, како се на први поглед може учинити, већ је реч о радњама у сукцесивном односу, где једна група радњи (погребне услуге) претходи другој (сахрањивање) и представља њен предуслов. Могло би се рећи да је сврха погребних услуга припрема сахрањивања и да су ове две делатности, иако различите, у тесној вези. Делатност сахрањивања се од погребне делатности разликује и по томе што прва може бити само у надлежности јавног комуналног предузећа, а другу може обављати и друго погребно предузеће.

Пошто смо разграничили погребну делатност од сахрањивања, у наставку рада извршићемо анализу регулативе радњи које чине садржину погребних услуга, где на основу горе наведеног спадају: припремање покојника за сахрањивање, превоз, његово чување и излагање, тј. организација испраћаја и сахране. Реч је о радњама за које је заједничко да су углавном обавезног карактера, тј. регулисане су императивним нормама; да се у временском смислу изводе од момента смрти одређеног лица до његовог сахрањивања,

---

¹⁵ Видети чл. 3, ст. 2 ЗСГ.

¹⁶ Видети чл. 5 Одлуке града Крагујевца.

¹⁷ По многим мишљењима реч је о добрима у општој употреби: Рашовић, З., *Стварно право*, Подгорица, 2010, стр. 10.

¹⁸ Мишљења смо да је корисно што ЗСГ садржи дефиницију сахрањивања на почетку регулативе ове материје, а појам сахрањивања је адекватно постављен. Наиме, проширивањем појма сахрањивања, под којим се сада поред покопавања подразумева и кремација умрлог, законодавац је показао да имао слуша за нове потребе наших грађана у овој области и промене које се у том смислу дешавају у пракси.

коме претходе и чијој припреми служе; и да су исте независно од облика сахрањивања, тј. да ли је то укуп или кремирање. Пошто је предуслов за предузимање погребних радњи смрт одређеног лица, претходно ћемо објаснити како се врши утврђивање смрти.

4. Утврђивање и пријављивање смрти

1. Утврђивање смрти. Вршењу погребних услуга и сахрањивању претходи смрт одређеног лица, која из разумљивих разлога мора бити утврђена поуздано и по посебној процедури¹⁹. Циљ ове процедуре је да се уклони било каква могућност да неки човек грешком буде жив сахрањен, када његова смрт није била стварна, већ само привидна – што се, нажалост, некада и дешавало. Због тога Закон о здравственој заштити предвиђа²⁰ да се смрт мора утврдити по критеријумима, под условима и на начин који је предвиђен за утврђивање смрти лица, од кога се узимају органи за пресађивање – што је регулисано Законом о пресађивању људских органа. Мишљења смо да Закон о здравственој заштити исправно упућује на примену критеријума прописаних за утврђивање смрти код узимања органа за пресађивање од умрлих донора²¹, јер је по природи ствари реч о најпрецизнијим критеријумима, који су усклађени са највишим стандардима у овој области.

Смрт на такав начин мора бити утврђена за свако лице без изузетка, а Закон о пресађивању људских органа за утврђивање смрти предвиђа примену неуролошких медицинских критеријума²² - што, лаички речено, значи да за констатовање смрти једног лица није довољан само престанак рада срца, већ и престанак мождане активности. Притом је неопходно не само да буде утврђена смрт као таква, већ да буде утврђено и тачно време и узрок смрти²³. Тај задатак је поверен доктору медицине одређеном од стране надлежног органа јединице локалне самоуправе или запосленом у здравственој установи, ако је ту наступила смрт - што сматрамо логичном поставком надлежности за утврђивање смрти. Доктор медицине смрт утврђује на основу непосредног прегледа умрлог лица, а у обавези је да у року од 12 сати од примљеног позива тај преглед изврши. Мишљења смо да је начин утврђивања смрти веома добро регулисан, што се пре свега односи на чињеницу да преглед умрлог мора бити непосредан, а не на основу навода других лица - што је свакако једини прецизан начин за констатовање смрти. Такође је исправно прописано да само

---

¹⁹ Видети чл. 9 ЗСГ.

²⁰ Видети чл. 203 ЗЗЗ.

²¹ О овој теми више: Планојевић, Н., Живојиновић, Д., *Промет делова човековог тела у нашим новим прописима и преднацрту Грађанског законика*, Правни живот, бр. 10/2019, стр. 413-433.

²² Видети чл. 22 Закона о пресађивању људских органа.

²³ Видети чл. 203 ЗЗЗ.

утврђивање смрти није довољно, уколико се не утврди и њен узрок и време; и то не само зато што је разумљиво да породица и особе блиске умрлом имају потребу да знају ове податке, већ и због искључивања могућности да је смрт можда последица нечије недозвољене радње. Време смрти је важно утврдити и због примене наследно-правних норми. Једина замерка коју бисмо могли упутити овој регулативи је рок од 12 сати за констатовање смрти, који се чини исувише дугим у редовним околностима. То се посебно односи на ситуације када је лице о коме је реч преминуло код куће и када укућани, међу којима су обично и деца, а који се тада налазе у посебном емотивном стању, тај временски период треба да проведу чекајући поред одра надлежног лекара. Мишљења смо да би тај период требало скратити на 6 сати, што би било правило; а изузетно, када је реч о неприступачном терену, удаљеним планинским подручјима или ванредним околностима (елементарне непогоде, епидемије и слично) то би могао да буде и дужи период.

Доктор медицине након утврђивања смрти издаје потврду о смрти, чији је значај у контексту сахрањивања врло велики, јер се без ње не може добити извод из матичне књиге умрлих нити вршити погребне услуге и припреме за сахрањивање. Доктор медицине је дужан да без одлагања о смртном случају обавести надлежно министарство унутрашњих послова ако: 1) није у могућности да утврди идентитет умрлог лица; 2) прегледом умрлог утврди повреду или посумња у насилну смрт; или 3) на основу расположивих медицинских чињеница није могуће утврдити узрок смрти.²⁴ У тим случајевима доктор медицине неће издати потврду о смрти док надлежни орган не донесе одлуку у вези са обдукцијом²⁵ - што је такође разумљиво и логично решење.

Иначе, здравствена установа је дужна да обавести пунолетног члана породице о времену смрти, а надлежни доктор медицине о узроку смрти пацијента одмах, а најкасније у року од 6 сати од утврђивања смрти. Оно што се на први поглед чини необичним је прописивање додатних 6 сати (на оних 12 сати, предвиђених као рок у оквиру кога се утврђује смрт), за давање информације члану породице о времену и узроку смрти, која је већ утврђена. Једино објашњење за овакво решење би могло да буде да је то можда разумно ако је одређено лице умрло у здравственој установи у касним ноћним сатима, када није згодно саопштавати породици такве информације. Ако је то разлог за овакав пропис - онда сматрамо да би у њему то требало и навести као изузетну ситуацију, када би обавештавање могло да буде одложено за највише 6 сати од утврђивања смрти.

Здравствена установа је дужна и да обезбеди пунолетном члану породице приступ телу умрлог лица, ради провере идентитета – што он може и одбити, о

---

²⁴ Видети чл. 203 333.

²⁵ Видети чл. 204 333.

чему се сачињава службена белешка²⁶. Наведено решење сматрамо адекватним, како би се отклонила могућност евентуалне грешке око идентитета умрлог, што се у пракси понекад дешава и о чему су наши медији извештавали. Исправно је и то што је омогућавање приступа телу умрлог дужност здравствене установе, али не и обавеза члана породице, који ту могућност може, али не мора користити - јер је реч о ситуацији која може бити веома потресна и угрозити здравље лица о коме је реч.

2. Пријављивање смрти. Након што је смрт одређеног лица утврђена, смртни случај се мора пријавити комуналном предузећу, односно месној заједници ради благовременог обезбеђивања гробног места, одређивања времена сахране и вршења других услуга око сахрањивања (превоз итд.).²⁷ Смрт пријављује неко од лица која су по закону дужна да обезбеде сахрањивање²⁸. Ако се у року од 24 часа то лице не јави, а смрт је наступила у здравственој или другој стационарној установи или су посмртни остаци пренети у мртвачницу здравствене установе – те установе су дужне извршити пријављивање смрти.²⁹ Мишљења смо да су субјекти обавезе пријављивања смртног случаја исправно одређени, јер су то, с једне стране, једина лица која могу знати да је одређена особа преминула; док, с друге стране, не постоји други начин да комунално предузеће надлежно за сахрањивање буде информисано о нечијој смрти.

Сахрана се заказује по правилу у времену од 24 до 48 сати од настанка смрти, а изузетно на основу посебног захтева санитарног инспектора сахрана се може обавити и пре и после истека тог рока.³⁰ Ако се сахрана жели истог дана, прописано је да се смртни случај мора пријавити до 9 часова ујутру³¹. Мишљења смо да су рокови за сахрањивање одређени адекватно и у складу са постојећим обичајима, као и да је то време објективно довољно за припрему сахране. Такође сматрамо да је добро што је предвиђена и могућност одступања од правила о роковима за сахрањивање, јер се понекад дешавају посебне околности које то захтевају – најчешће онда када лица која су обавезна извршити сахрањивање не живе у Србији.

---

²⁶ Видети чл. 205 ЗСГ.

²⁷ Видети чл. 16 Одлуке града Крагујевца.

²⁸ По чл. 14 ЗСГ то су сродници, односно лица која би према важећим прописима била обавезна да га издржавају или да се о њему старају или друга физичка и правна лица која преузму обавезу да обезбеде сахрањивање, односно која су дужна да се о томе старају.

²⁹ Видети чл. 14 Одлуке града Крагујевца.

³⁰ Видети чл. 208 ЗСГ и чл. 9 ЗСГ.

³¹ Видети чл. 13 Одлуке града Крагујевца.

5. Опремање посмртних остатака за сахрањивање

Након утврђивања смрти одређеног лица предузима се прва радња која чини садржину погребних услуга, а то је опремање његових посмртних остатака за сахрањивање. Ова процедура је детаљно уређена Правилником о условима и начину поступања са посмртним остацима умрлог лица, из чије се регулативе стиче утисак да се посмртни остаци свих лица опремају на исти начин, независно од тога да ли ће умрли бити сахрањен покопавањем или кремирањем. То сматрамо прикладним решењем, јер начин сахрањивања не треба да утиче на однос према посмртним остацима и на то како се они припремају за тај чин. Битно је само да је реч о лицу које се први пут сахрањује³², јер за поступање са посмртним остацима већ сахрањиваних лица након њихове ексхумације важе посебна правила – што није тема нашег рада.

Правилником је најпре дефинисано шта се подразумева под опремањем посмртних остатака за сахрањивање, што је за праксу не само корисно, већ и неопходно. Овакав приступ не значи само уједначавања различитих обичаја који се примењују у појединим деловима наше земље, већ је то важно и због примене хигијенских стандарда и обезбеђивања здравствене сигурности - како људи који непосредно раде на пословима опремања посмртних остатака, тако и свих осталих људи који касније на било који начин долазе у додир са ковчегом са посмртним остацима током процедуре сахрањивања.

Опремање посмртних остатака умрлог лица, по Правилнику, чине радње њихове хигијенске обраде, облачења и смештања у сандук³³ – што је, по нашем мишљењу, адекватно дефинисање ове процедуре, које је у потпуности у складу са обичајима који су се одувек примењивали на нашим просторима, чак и независно од вероисповести лица које треба сахранити. Свака од радњи које спадају у опремање посмртних остатака Правилником је затим детаљно уређена.

Под хигијенском обрадом посмртних остатака умрлог лица се подразумева купање, бријање, шишање, чешљање, обрада ноктију и слично, што је у складу са нашим постојећим обичајима и традицијом поступања са умрлима. Изузетно, хигијенска обрада се не обавља код лица умрлог од одређених заразних болести³⁴ - што сматрамо примереним решењем, које предност даје заштити здравља лица која врше хигијенску обраду умрлог над поштовањем обичаја везаних за обред сахрањивања умрлих.

Након облачења покојника, смештање у ковчег је следећа радња која спада у опремање посмртних остатака умрлог лица. Избор и куповину ковчега врше

---

³² Видети чл. 2 Правилника.

³³ Видети чл. 2 Правилника.

³⁴ То су: антракс, куга, колера, велике богиње, вирусне хеморагичне грознице (изузев хеморагичне грознице са бубрежним синдромом), тешки акутни респираторни синдром – САРС и друге непознате заразне болести. У том смислу видети чл. 3 Правилника.

лица која су обавезна организовати и финансирати сахрањивање, а саму радњу смештања обавља субјекат који је надлежан за пружање погребних услуга, о чему је било речи. У какав ће ковчег бити смештени посмртни остаци зависи од тога шта је узрок смрти покојника. Притом су релевантна само два таква узрока, тј. да ли је смрт наступила од заразне болести или из другог разлога. Ако је одређено лице преминуло од било које заразне болести, његови посмртни остаци се смештају у метални сандук који се затвара лемљењем, а тек након тога се смешта у дрвени сандук. Посмртни остаци осталих лица смештају се само у дрвени сандук.³⁵ Мишљења смо да је наведено решење адекватно, јер је смештање умрлих у дрвени сандук у складу са нашим обичајима, чије се поштовање настојало очувати и у ситуацијама када је покојник преминуо од заразних болести и када дрвени сандук не би био довољна заштита живих. За ту ситуацију је предвиђено допуњавање унутрашњости дрвеног сандука металним, који није видљив, али представља довољну заштиту осталих људи од заражавања.³⁶

У циљу заштите лица која врше опремање посмртних остатака предвиђено је обавезно коришћење комплетне личне заштитне опреме³⁷, која се мора дезинфиковати после сваке употребе (осим ако је за једнократну употребу). Као додатна мера заштите предвиђено је да радње опремања посмртних остатака може вршити само лице које је уз то вакцинисано против акутног вирусног хепатитиса Б – што су разумљиви и примерени услови.

6. Транспорт покојника

Следећа радња која чини садржину погребних услуга је транспорт покојника од места смрти (стан, здравствена установа, институти за судску медицину и патологију, установа социјалне заштите итд.) до места одређеног посебним прописом, зависно од околности конкретног случаја, што може бити: патологија, судска медицина, гробље, крематоријум, аеродром или пословни простор погребног предузећа у коме постоје прописани услови за смештај и чување покојника.³⁸

Превоз посмртних остатака из места у место врши се специјалним возилом за ту намену, али и другим превозним средствима у складу са важећим прописима³⁹. Трошкове превоза сноси лице које је дужно да обезбеди

---

³⁵ Видети чл. 4 Правилника.

³⁶ Васин, Г., Божанић, С., Кисић-Божич, М., *Неадекватно сахрањивање као важан фактор у епидемијама куге код Срба у Хабзбуршкој монархији крајем 18. века - историјска анализа*, Српски архив за целокупно лекарство, бр. 11-12/2014, стр. 764-767.

³⁷ Ову опрему према чл. 2 Правилника чине: заштитна капа, одело, гумене рукавице, наочаре, маска за нос и уста и ципеле.

³⁸ Видети чл. 5 Одлуке града Крагујевца.

³⁹ Видети чл. 17 Одлуке града Крагујевца.

сахрањивање или, у случају природне смрти на јавним местима, убиства, самоубиства или саобраћајне несреће, ове трошкове сноси надлежни државни органи који су издали налог за превоз јавном комуналном предузећу⁴⁰ - што сматрамо адекватним и логичним решењима.

Детаљи транспорта покојника посебно су уређени Правилником о условима и начину поступања са посмртним остацима умрлог лица, који најпре прецизира која је још превозна средства, поред погребног возила, дозвољено користити за превоз посмртних остатака умрлог, а то су: авион, брод и железнички вагон. Наведено набрајање сматрамо корисним, јер отклања недоумице око тога чиме је могуће транспортовати покојника, што је посебно важно када је место сахрањивања удаљено од места у коме се смрт догодила или се чак налази у другој држави или континенту. Правилник затим детаљно уређује начин обављања транспорта сваким од наведених превозних средстава.

Преношење посмртних остатака умрлог се најчешће обавља погребним возилом, посебно када су у питању краће релације, а прописано је да оно мора имати посебну опрему за ту намену, у складу са законом којим се уређује безбедност у саобраћају. То значи да превоз покојника сопственим возилом било које врсте није допуштен, чак и онда када је оно такво да сандук са посмртним остацима у њега може стати (ауто-караван). Такође је искључен и превоз другим друмским возилом: камионом, комбијем, трактором, у пртљажнику аутобуса итд. Овакво прецизирање је важно, јер се дешава да грађани, посебно у сеоским подручјима, то чине сами. Мишљења смо да је исправно што је допуштено посмртне остатке превозити само погребним возилом и то како из хигијенских разлога, тако и из разлога пијетета према умрлом.

Правилник допушта превоз посмртних остатака умрлог и авионом, што је адекватно решење, посебно када је у питању њихов транспорт у другу државу или на други континент – што би другим превозним средством трајало веома дуго. Правилником је предвиђено да се посмртни остаци могу транспортовати у редовном ваздушном саобраћају, што је такође исправно и реално одређење, јер с једне стране врло мали број људи на свету има сопствене авионе, а с друге стране врло би тешко и нерационално било организовати специјалне летове за превоз умрлих. Ипак, у авиону се посмртни остаци могу превозити искључиво у за то одређеном простору - багажнику, под условом да је тај простор на погодан начин одвојен од простора за пртљак и путнике – што је разумљиво решење.

Преношење посмртних остатака умрлог лица може се вршити и бродом, у посебно одређеном и одвојеном бродском простору, у коме се не сме превозити ништа друго, осим ствари које спадају у опрему умрлог лица. У случају да се посмртни остаци умрлог лица преносе бродом који превози путнике, преношење се може вршити само у посебној кабини, односно другој бродској

---

⁴⁰ Видети чл. 11 Одлуке града Крагујевца.

просторији, неприступачној за путнике, у којој се не превозе друге ствари. Наведена правила значе како поштовање према умрлом, тако и адекватан однос према путницима на броду.

Преношење посмртних остатака умрлог железничким вагоном може се вршити у посебном затвореном вагону или у отвореном железничком вагону – ако су посмртни остаци умрлог лица смештени у погребно возило, а у једном вагону се могу преносити посмртни остаци више лица или сместити више погребних возила.⁴¹ Начину на који је Правилником уређен транспорт посмртних остатака вагоном се такође не може упутити ни једна примедба, јер се водило рачуна о свим аспектима овакве ситуације.

Правилником је исправно из разумљивих хигијенских разлога предвиђена и обавеза прања и дезинфекције свих саобраћајних средстава, односно простора који су одређени за преношење посмртних остатака умрлог лица након обављеног превоза.⁴²

Да би умрли могао да буде транспортован на неки од наведених начина, неопходна је одговарајућа документација, где пре свега спада спроводница⁴³, којом се потврђују подаци о умрлом лицу и испуњеност услова за преношење његових посмртних остатака, а која се издаје на основу јавне исправе којом се доказује идентитет умрлог лица и потврде о узроку смрти. Када је издаје овлашћени радник дипломатског или конзуларног представништва Србије, он дужан је да присуствује поступку затварања и лемљења металног сандука, смештеног у дрвени сандук - у коме се умрли мора налазити када се транспортује ван граница Србије, овога пута независно од узрока смрти⁴⁴, што сматрамо адекватним решењем којим се предупређују могуће злоупотребе у међународном саобраћају.

За пренос урне са кремираним посмртним остацима мора такође бити обезбеђена спроводница, али за транспорт урне не важе наведена правила, прописана за транспорт умрлог који се сахрањује покопавањем – што је прикладно решење, јер је садржај урне другачији од садржаја ковчега са посмртним остацима који нису спаљени, што дозвољава и другачији транспорт.

7. Чување, излагање и покопавање покојника

Када посмртни остаци умрлог буду опремљени и транспортовани до места сахрањивања, неопходно је обезбедити њихово чување до момента покопавања, између осталог и како би се спречило њихово убрзано пропадање. Чување на одређеном месту са посебним условима неопходно је, јер се покопавање леша, као што смо на одговарајућем месту у раду истакли, не може

---

⁴¹ Видети чл. 9 Правилника.

⁴² Видети чл. 10 Правилника.

⁴³ Видети чл. 11 Правилника.

⁴⁴ Видети чл. 8 Правилника.

обавити пре него што од момента смрти протекне најмање 24 и највише 48 сати.

Посмртни остаци се по правилу чувају у посебној просторији, која се назива мртвачницом и која се налази на гробљу – што је логична и из разумљивих разлога најбоља локација за њихову изградњу. Ипак, немају сва гробља мртвачнице, али постоје нека гробља која их по закону морају имати. Реч је о гробљима у употреби у градовима, насељима градског карактера и у туристичким местима⁴⁵ - што је оправдан захтев због већег броја смртних случајева који се у таквим местима дешавају.

Иначе, преузимање посмртних остатака умрлог ради чувања у мртвачници врши се на основу потврде о смрти. Лица која су у обавези да обезбеде сахрањивање дужна су да дозволе превоз посмртних остатака у мртвачницу и да присуствују њиховом преузимању од стране надлежног субјекта, када се записнички констатује да ли се на умрлом налази накит или други предмет од вредности. Од преузимања посмртни остаци могу се чувати у мртвачници најдуже 24 сата, до када се мора извршити покопавање⁴⁶ - што је разуман рок чувања, јер нема разлога да оно траје дуже.

Посмртни остаци се не морају увек чувати у мртвачницама, јер постоје гробља на којима их нема. Са одобрењем верске заједнице или одговарајућег комуналног предузећа они се до покопавања могу чувати и у црквама, капелама и другим верским објектима на гробљу⁴⁷, који су намењени за вршење верских обреда до сахране⁴⁸ - што сматрамо примереном и корисном могућношћу.

Непосредно пре покопавања, посмртни остаци се излажу на одговарајућем месту на гробљу како би се присутни опростили од покојника и испратили га на вечни починак. Ипак, изузетно посмртни остаци могу бити изложени и на одређеном месту ван гробља, а ради указивања посебних посмртних почести, ако сахрањивање организује друштвено-политичка заједница или по одобрењу надлежног органа општине.⁴⁹ У овим ситуацијама обично се ради о посмртним остацима заслужних грађана и великом интересовању јавности за њихов погреб, због чега овакву изузетну могућност сматрамо примереном.

Последња погребна услуга коју обавља надлежни субјекат и која је уређена одговарајућим прописима је преношење посмртних остатака од мртвачнице до

---

⁴⁵ Видети чл. 10 ЗСГ.

⁴⁶ Видети чл. 15 Одлуке града Крагујевца.

⁴⁷ О гробљима и гробним местима као стварима ван промета: Ковачевић Куштримовић, Р., Лазић, М., *Стварно право*, Ниш, 2004., стр. 19-20; Станковић, О., Орлић, М., *Стварно право*, Београд, 1999., стр. 14; Бабић, И., Јотановић, Р., *Грађанско право, књ. 2 - Стварно право*, Бања Лука, 2020, стр. 37. Избор судске праксе у вези овог питања: Планојевић, Н., *Стварно право у пракси*, Крагујевац, 2012, стр. 28.

⁴⁸ Видети чл. 12 ЗСГ и чл. 15 Одлуке града Крагујевца.

⁴⁹ Видети чл. 12 Закона и чл. 15 Одлуке града Крагујевца.

гробног места⁵⁰ и спуштање у гроб – што обављају овлашћени радници комуналног предузећа, а само изузетно, пренос ковчега могу извршити и лица по жељи породице умрлог.⁵¹ Реч је о могућности коју сматрамо прихватљивом и која се у пракси често користи. Према Одлуци града Крагујевца, погребне услуге се пружају сваког радног дана (радни дан, недеља и државни празник), у времену од 9-17 сати⁵². Приликом сахрањивања могу се вршити верски обреди који нису у супротности са прописима о правном положају верских заједница⁵³, али на градском подручју није дозвољено организовање и кретање погребне поворке⁵⁴ - што је у селима готово редован случај и што у градовима из разумљивих разлога није могуће допустити.

8. Закључак

На основу свега у раду изнетог можемо констатовати да су погребне услуге у домаћем праву уређене на квалитетан и потпун начин, као и у складу са обичајима који се у вези сахрањивања примењују на нашим просторима. Реч је о детаљној регулативи, која готово ни једно питање не оставља отвореним, што је, имајући у виду деликатност ових услуга и кратко време у оквиру кога треба организовати сахрањивање, изузетно важно за праксу. Стога ће највећи део закључка овог рада чинити сумирање добрих страна прописа којима су уређене погребне услуге, уз свега пар мањих примедби на њих.

Надлежност за пружање погребних услуга, имајући у виду њихову природу и чињеницу да се оне врше и у јавном интересу, исправно је поверена јавним предузећима која обављају комуналну делатност управљања гробљима и сахрањивања. Исправно је дефинисана и садржина ових услуга, коју чине радње опремања, превоза, чувања, излагања и укопа посмртних остатака умрлих. Законодавац је такође јасно разграничио погребну делатност од сахрањивања, па без обзира на њихову тесну повезаност ове делатности и појмови у правном смислу речи нису синоними нити се налазе у односу ширег и ужег појма, како се на први поглед може учинити, већ је реч о радњама у сукцесивном односу, где једна група радњи (погребне услуге) претходи другој (сахрањивање) и представља њен предуслов.

Такође можемо констатовати да је и процедура утврђивања смрти, као радња која претходи вршењу погребних услуга, веома добро и прецизно уређена – што је из разумљивих ралога изузетно важно, као би се уклонила

---

⁵⁰ Више о праву на гробно место: Рајковић, В., *Право коришћења гробног места*, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1-2/2002, стр. 128-157; Стојановић, Д., Антић, О., *Увод у грађанско право*, Београд, 2004.

⁵¹ Видети чл. 20 Одлуке града Крагујевца.

⁵² Видети чл. 39 Одлуке града Крагујевца.

⁵³ Видети чл. 7 ЗСГ.

⁵⁴ Видети чл. 22 Одлуке града Крагујевца.

било каква могућност да човек грешком буде жив сахрањен – што се, нажалост, некада и дешавало. Смрт се утврђује по критеријумима, под условима и на начин који је предвиђен за утврђивање смрти лица од кога се узимају органи за пресађивање – што су најпрецизнији, медицински и неуролошки критеријуми, усклађени са највишим стандардима у овој области. Адекватним сматрамо и решење према коме смрт утврђује доктор медицине непосредним прегледом умрлог (а не на основу навода других лица), с тим што је неопходно утврдити не само чињеницу смрти, већ и време и узрок њеног наступања – што је важно из више разлога о којима је у раду било речи. Решења која, међутим, не сматрамо адекватним у овом контексту тичу се рока у оквиру кога доктор медицине мора приступити утврђивању смрти, а који износи 12 сати од позива и који се чини исувише дугим у редовним околностима, а имајући у виду емотивно стање породице која поред умрлог чека надлежног лекара. Мишљења смо да би тај период требало скратити на 6 сати, што би било правило; а изузетно, када је реч о посебним и ванредним околностима то би могао да буде дужи период. Исто важи и за рок од 6 сати, у оквиру кога се породица обавештава о времену и узроку већ утврђене смрти – што је рок који не би требало да буде правило, већ изузетна ситуација у случају када је неко преминуо у касним ноћним сатима или у другим специфичним ситуацијама, када није згодно одмах саопштовати породици такве информације. Мишљења смо да је круг лица која су обавезна да изврше пријаву смрти исправно постављен, као и да је свака од погребних услуга детаљно и адекватно уређена.

Процедура опремања посмртних остатака је дефинисана у складу са нашим обичајима, уз вођење рачуна како о пијетету према умрлом, тако и о хигијенским стандардима и здравственој сигурности људи који долазе у контакт са посмртним остацима. Стога су заштитна опрема и вакцинација запослених на овим пословима обавезни, а умрли од заразних болести се најпре смештају у метални, а тек потом у дрвени ковчег – чиме је испоштована и наша традиција дрвених сандука и обезбеђена заштита живих.

Исправним сматрамо и одређивање већег броја превозних средстава којима се, поред погребног возила, може вршити транспорт покојника; као и уређивање детаља око начина транспорта посмртних остатака сваким од њих: авионом, бродом и железницом, што је за праксу не само корисно, већ и неопходно. Такође је добро што није предвиђено да се превоз покојника може вршити сопственим возилом било које врсте ни аутобусом, како би се искоренила таква пракса, која је неприхватљива како хигијенски, тако и са тачке гледишта поштовања покојника.

Конечно, прикладним сматрамо и решење према коме се посмртни остаци до укопа по правилу чувају у посебним просторијама које се називају мртвачницама; као и изузетак од овог правила, када се они могу чувати и у црквама, капелама и другим одговарајућим верским објектима; а и излагати под одређеним условима ради одавања почести умрломе.

*Nina Planojević, Ph.D., Full-time Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac*

REGULATIONS ON FUNERAL SERVICES - PREPARING, TRANSPORT, KEEPING AND BURIAL OF THE DECEASED

Summary

The subject of the author's analysis are the provisions which in the national legislation regulate funeral services. In the first two parts of the paper, the author determines the jurisdictions for offering funeral services and establishes a difference between funeral and burial services. In the next part of the paper, the author conducts the analysis of the regulative activities which precede the burial, such as death verification and registration. The last three parts of the paper are dedicated to reviewing in which way the law regulates the activities which comprise the core of funeral services and burial procedures, such as preparing of the deceased for the burial, the transport and keeping of the remains, display and burial ceremony of the deceased. In the concluding part of the paper, the author evaluates the regulations governing funeral services, underlying those that need to be corrected in future.

Key words: *funeral services, death verification and registration, preparing and transport of the deceased, keeping, display and burial of the deceased.*

Литература

- Бабић, И., *Грађанско право, књ. 2 - Стварно право*, Београд – Нови Сад, 2012.
Бабић, И., Јотановић, Р., *Грађанско право, књ. 2 - Стварно право*, Бања Лука, 2020.
Батављевић, Д., *Услуге без којих се не може – погребне услуге*, Зборник радова: Услуге и права корисника, Крагујевац, 2020.
Васин, Г., Божанић, С., Кисић-Божичић, М., *Неадекватно сахрањивање као важан фактор у епидемијама куге код Срба у Хабзбуршкој монархији крајем 18. века - историјска анализа*, Српски архив за целокупно лекарство, бр. 11-12/2014.
Ведриш, М., Кларић, П., *Грађанско право*, Загреб, 2004.
Гамс, А. *Основи стварног права*, Београд, 1968.
Gavella, N. и др., *Стварно право*, Загреб, 1998.
Ковачевић Куштримовић, Р., Лазић, М., *Стварно право*, Ниш, 2004.
Планојевић, Н., *Стварно право у пракси*, Крагујевац, 2012.

- Планојевић, Н., *Осврт на прописе о сахрањивању умрлих*, Зборник радова: XXI век - век услуга и услужног права, књ. 12, Крагујевац, 2021.
- Планојевић, Н., Живојиновић, Д., *Промет делова човековог тела у нашим новим прописима и преднацрту Грађанског законика*, Правни живот, бр. 10/2019.
- Рајковић, В., *Право коришћења гробног места*, Анали Правног факултета у Београду, бр. 1-2/2002.
- Рашовић, З., *Стварно право*, Подгорица, 2010.
- Стојановић, Д., Антић, О., *Увод у грађанско право*, Београд, 2004.
- Станковић, О., Орлић, М., *Стварно право*, Београд, 1999.